

گردشگری حلقه‌ی مفقوده‌ی توسعه

در نهاوند

هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست

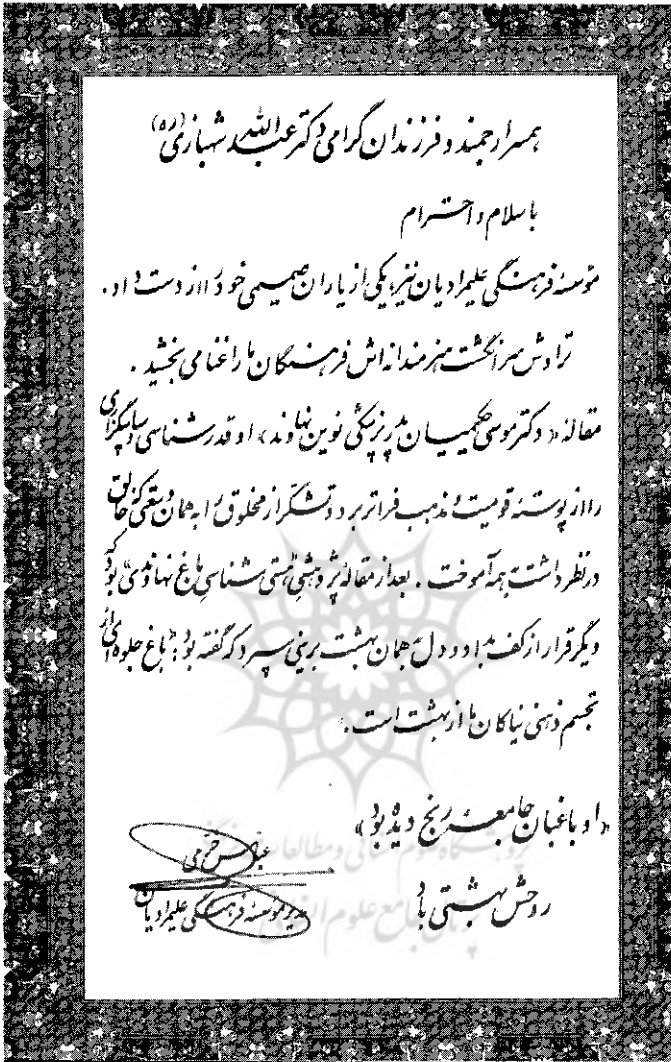
شادروان دکتر عبدالله شهبازی

اشاره:

چند سال پیش از این، وقتی پیش‌نویس اولین مقاله‌ی تحلیلی - تحقیقی دکتر عبدالله شهبازی را مطالعه و واری می‌کردم - چون ایشان را نمی‌شناختم - تصور می‌کردم که مؤلف مقاله‌ی مزبور یک دکتر مهندس عمران و یا یک آرشیتکت است، ولی بعدها پی‌بردم که او یک پزشک است. مدتی بعد، هنگامی که فعالیت‌های پی‌گیر او را برای تدوین مقاله‌ی «هستی‌شناسی باغ نهاوندی» ملاحظه می‌کردم، ژرفای اندیشه و پندار و رفتار ایشان را این‌بار در مقام یک متخصص مجرب باغبانی و معماری منظر و فضای سبز مدنظر قرار می‌دادم و اکنون که مقاله‌ی آن شادروان را درباره‌ی گردشگری می‌خوانیم، می‌توانیم به حق از او به عنوان یک متخصص صنعت گردشگری (توریسم) یاد کنیم.

اگر از این پس به کمک خانواده‌ی محترم و برادر ارجمند و دانشورش جناب آقای یدالله شهبازی بتوانیم مقاله‌ی تحقیقی و تحلیلی ایشان را درباره‌ی مراسم چهل منبر و انواع دیگر مراسم نهاوندی، که در سال‌های آخر عمر پُربرت خود برای یادداشت برداری و مصاحبه و عکس و فیلم‌برداری از آن‌ها تلاش وافر نمود، در فرهنگان به چاپ برسانیم، آن‌گاه شاید خوانندگان محترم فرهنگان هم با این‌جانب هم‌قول شوند که یافته‌های علمی و تجربی دکتر عبدالله جامع الاطراف بود، زیرا نه تنها پزشکی عالم و حاذق، که در حوزه‌های دیگری چون معماری سنتی، نهاوند پژوهی و بوم‌شناسی، متفکری آینده‌نگر، چند بُعدی و پیشرو بود. روانش شاد باد.

«سردبیر»

این لوح را مؤسسه‌ی فرهنگی علمیرادیان در آغاز یازدهمین سالگرد فعالیت خود (۲۶ آبان ۱۳۸۴)، ضمن تجلیل از دانشجویان برتر ورودی و دبیران آنان، به خانواده‌ی شادروان دکتر عبدالله شهبازی (فروردین ۱۳۸۴ - ۱۳۳۲)، به پاس همکاری‌های علمی و مطبوعاتی وی با این مؤسسه در چند سال اخیر، اهدا نمود.

گردشگری امروزه به یکی از اساسی‌ترین ارکان اقتصاد جهانی تبدیل شده است. رشد فزاینده‌ی این صنعت در جهت درآمدزایی دولت‌ها، توسعه‌ی اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی آن‌چنان قابل توجه است که به اعتقاد بسیاری از متخصصان و کارشناسان، این صنعت در سال‌های آینده محور توسعه‌ی ما در اکثر کشورهای جهان خواهد شد. وقوع هر حادثه‌ی غیر مترقبه‌ای که گردشگری را تحت تأثیر قرار دهد؛ مانند شیوع «اپیدمی سارس» در چندسال پیش در آسیای جنوب شرقی (۲۰۰۲ میلادی)، می‌تواند موجب مشکلات اقتصادی شدید و بحران بیکاری گردد و به تبع این تکانه‌ها، ساختارهای سیاسی هم دچار تحول و دگرگونی شود.

صنعت گردشگری (توریسم) با در اختیار گرفتن فناوری پیچیده و نوین «ارتباطات» هر روز رونق گسترده‌تری می‌یابد و به مدد آن هرگونه تصور رؤیایی و نوستالژیک آمیخته با ناشناخته‌های ویرانگر را از اذهان گردشگران می‌زداید. تعطیلاتی چند روزه و حتی ایام فراغت پایان هفته می‌تواند فرصتی برای یک فرد عادی در آن سوی دنیا فراهم آورد تا برای شناخت بیش‌تر به این سوی دنیا سفر کنند و بدین‌سان در زمانی کوتاه بستری مناسب برای تعاملات فرهنگی و شناخت آداب و رسوم یک‌دیگر فراهم گردد. بر اساس آمارهای جهانی از سال ۱۹۵۰ تا سال ۲۰۰۰ میلادی، حجم گردشگری در جهان معاصر به بیست‌وهفت برابر رسیده و به گفته‌ی سازمان بین‌المللی جهانگردی (WTO) تعداد گردشگران جهانی از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۶۵۰ میلیون نفر در پایان سال ۲۰۰۰ رسیده است. گزارش دیگر این‌که در سال ۲۰۰۳ هفتصد میلیون گردشگر داشته‌ایم و پیش‌بینی می‌شود این رقم در سال ۲۰۲۰ به یک‌ونیم میلیارد نفر برسد.^۱

۱- سخنرانی فرانچسکو فرانچیبایی دبیرکل سازمان بین‌المللی جهانگردی (WTO) مهر ۸۳- تالار

بر اساس آخرین اطلاعات مرکز تحقیقات و پژوهش‌های سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در سال ۲۰۰۰ ایالات متحده با داشتن درآمد سالانه ۸۵ میلیارد و ۱۵۳ میلیون دلار از گردشگری در رأس کشورهای قرار دارد که بیش‌ترین درآمد را از این صنعت داشته‌است. اسپانیا با ۳۱ میلیارد و ۴۵۴ میلیون دلار در رتبه‌ی دوم و فرانسه با ۲۹ میلیارد و ۹۰۰ میلیون دلار در رتبه‌ی سوم قرار دارد.

اما درآمد ایران از این صنعت، با وجود این که «به دلیل پتانسیل‌های فراوان موجود در زمینه‌ی گردشگری و با عنایت به داشتن تمدن و پیشینه‌ی غنی یکی از ده کشور برتر دنیا از لحاظ فرهنگ و تاریخ محسوب می‌گردد»^۱، تنها ۸۶۳ میلیون دلار است، که بعد از ترکیه با ۷ میلیارد و ۳۴۵ میلیون دلار و پاکستان با ۴ میلیارد و ۳۴۵ میلیون دلار قرار دارد.

در سال ۲۰۰۱ میزان جهانگرد وارد شده به ایران چهار درصد جهانگرد وارد شده به سوئیس، دو درصد جهانگرد وارد شده به چین و یک درصد جهانگرد وارد شده به سنگاپور و سه درصد جهانگرد وارد شده به اندونزی بوده است. گفته می‌شود با ورود هر ۶۷ توریست به ایران ۱۰ فرصت شغلی ایجاد می‌شود.

از ۷۰۰ میلیون گردشگر در دنیا سهم ایران ۲۲ درصد از نظر تعداد و ۷ صدم درصد از نظر درآمد گردشگری است. ایران به لحاظ وجود آثار تاریخی متعدد یکی از ده کشور برتر از نظر جاذبه‌های فرهنگی در جهان است. اقلیم‌های متفاوت، طبیعت زیبا، قله رفیع، جنگل‌های همیشه سبز، بیابان و کویرهای رازآلود، پهنه‌های آبی دریاها و تمدن غنی ایرانی - اسلامی از قابلیت‌های موجود گردشگری در این کشور است.

جای امیدواری است که پس از سال‌ها کم‌توجهی و بی‌مهری به این صنعت و غافل ماندن از این موتور محرکه‌ی اقتصاد جهانی، فراهم آوردن زیرساخت‌های گردشگری،

در چند سال اخیر مورد توجه برنامه ریزان دولتی قرار گرفته است. ادغام سازمان میراث فرهنگی و گردشگری^۱، ساخت و ساز هتل‌های چند ستاره، تلاش در جهت بین‌المللی کردن خدمات هتل‌ها، تدریس رشته‌ی هتل‌داری و زیرمجموعه‌های آن، ایجاد ۳۲۸ سامانه‌ی نمونه‌ی گردشگری در نقاط مختلف ایران، ترسیم افق رشد سی‌درصدی سالانه‌ی گردشگری در برنامه‌ی چهارم توسعه و... از جمله اقداماتی است که جهت رشد و توسعه‌ی این صنعت برنامه‌ریزی شده است.

گردشگری در نهاوند

به نظر می‌رسد برای جبران هزاران فرصت از دست رفته‌ی دیروزمان در سامان‌دهی امکانات نهاوندی به منظور جلب گردشگران ایرانی و خارجی؛ مانند فرصت از کف رفته‌ی امکان رؤیت بزرگ‌ترین کسوف قرن بیستم در نهاوند در تاریخ بیستم مردادماه ۱۳۷۸ (یازده اوت ۱۹۹۹ میلادی)^۲، اکنون فرصت مغتنمی به وجود آمده است تا با فتح باب بحث گردشگری، به شناسایی امکاناتمان پردازیم و با رونق بخشیدن به این صنعت، توسعه‌ی این شهرستان را عملی سازیم و بر شتابش بیفزاییم.

تردیدى بر این باور نیست که رونق صنعت گردشگری به عزم همگانی و راسخ مسئولین و مردم نیاز دارد، سامان‌یابی این مؤلفه‌ی تأثیرگذار در زندگی مردم تنها با تلاش یک اداره‌ی دولتی خاصی به جایی نمی‌رسد. صنعت گردشگری شاید تنها شاخه‌ای از اقتصاد باشد که آمیزه‌ای از فرهنگ، تاریخ و دانش اقتصادی است. رویکرد

۱- و بیش‌تر از یک سال پس از قلمی‌شدن این مقاله توسط شادروان دکتر عبدالله شهبازی، اخیراً سازمان صنایع دستی هم در این ادغام جای گرفته است. (فرهنگان)

۲- تفصیل گزارش در فرهنگان ۲، (زمستان ۷۸) صص ۲۲۰ تا ۲۲۸

جدی و به دور از جزم‌گرایی و فارغ از برخوردهای احساسی به این مقوله، بسیاری از چالش‌های اجتماعی امروز این شهرستان را، چون بیکاری، مهاجرت‌های بی‌رویه و بحران‌های متعاقب آن‌ها، حل خواهد کرد. بالا رفتن درآمد سرانه، رشد و بالندگی فرهنگی و جلب سرمایه‌گذاری از معدود ثمرات رونق گرفتن گردشگری است.

امروزه به جرئت می‌توان گفت سهم نهاوند از جهان‌گردی و حتی ایران‌گردی بسیار ناچیز است. غالب مسافرانی که به نهاوند سفر می‌کنند همشهریان مهاجری هستند که برای تجدید دیدار اقوام و آشنایان خود به این دیار می‌آیند.

سؤالی که باید در ابتدای بحث به پاسخ آن پرداخته شود این است که آیا نهاوند جاذبه‌ی گردشگری دارد یا نه؟ اگرچه پاسخ به این سؤال چندان مشکل نیست، اما مقدمتاً باید به این ضرورت اشاره کرد که نهاوند تاکنون متأسفانه در بن‌بست جغرافیایی قرار داشته است و به دلیل نبودن امکانات تفریحی و رفاهی در این شهر، هیچ گردشگری تمایل ندارد که به این‌جا سفر کند.

برخی از افراد، حوزه‌ی میراث فرهنگی را با گستره‌ی پهناور گردشگری یکسان می‌بینند و بر اساس همین انگاره‌ی ذهنی بر آن‌چه که از دست داده‌ایم؛ مانند قلعه‌ی روئین دژ، معبد لائودیسه، میدان قیصریه، مدرسه‌ی آیت‌الله میرزا آقا و خانه‌های اعیانی زیبا، همواره حسرت می‌خورند - که جای حسرت تأسف هم دارد - آن‌گاه استدلال می‌کنند که رونق گردشگری نهاوند منوط به بازسازی این بناهاست.

اگرچه این میراث‌های گران قدر می‌توانند موجب رشد گردشگری باشند ولی باید به این نکته توجه داشت که حوزه‌ی میراث فرهنگی تنها یکی از زیرمجموعه‌های گردشگری است. با نگاه جدیدی به میراث فرهنگی در می‌یابیم که حتی با نبودن این بناهای تاریخی، نهاوند از این منظر نه تنها فقیر نیست که بسیار غنی است. اگر میراث

فرهنگی آثاری باشد که واگویه‌ی تاریخ، فرهنگ، هویت و آرمان نسل‌های پیشین باشد، سراسر بافت قدیمی نهاوند در این گستره قرار می‌گیرد.

در این صورت نهاوند با سامان دادن به چنین گستره‌ای از میراث فرهنگی می‌تواند به یک پایگاه جذب گردشگران داخلی و خارجی تبدیل شود. بنابراین، با داشتن چنین زمینه‌های مثبت و امیدبخشی، صحبت کردن از این که ما در بن‌بست جغرافیایی قرار داریم و شهرستان ما پذیرش این صنعت را ندارد سخنی بی‌اساس و نامعقول است.

طبق آمارهای جهانی، بیش‌ترین تعداد گردشگر در جهان به طبیعت‌گردی و زیرمجموعه‌های آن یعنی توریسم ورزشی، توریسم کوچ، توریسم کویر و بیابان و توریسم روستایی و... اختصاص دارد. در این صورت نهاوند که در سایه‌سار کوه مرتفع «گرو» قرار دارد و از زلال جوشان گاماسیاب حیات می‌گیرد، با ۴۷۵۵ هکتار جنگل از مجموع ۵۴۷۱ هکتار جنگل استان و داشتن بیش‌ترین سراب و چشمه و قنات در سطح استان، جایگاه منحصر به فردی برای گردشگری طبیعی دارد. پهنه‌ی باغ‌های سبزینه پوش پرجاذبه، که شهر را محصور نموده، همراه با کوچه باغ‌های زیبای آن، برای هر گردشگر علاقه‌مند به طبیعت چونان صدفی است که در درون خود مرواریدهای غلتانی را جای داده است.

قدمت شش‌هزار ساله‌ی تمدن و تاریخ پر فراز و نشیب این شهر، که تحول بزرگ و تعیین‌کننده‌ی تاریخ ایران؛ یعنی فتح الفتوح، را شاهد بوده، نماد فرهنگ و آداب و رسوم ژرف و پهناوری شد که در نهان‌خانه‌ی مردم شناسی این سرزمین جای گرفته است. این‌ها جلوه‌هایی از معرفت و عقلانیت قومی است که در تهاجم طبیعت و تاریخ

استوار و هوشیار مانده و بی‌شک آگاهی از آن‌ها برای هر گردشگر فرهنگی آموزنده و دل‌پذیر است.^۱

دامنه‌های زاگرس که در فصول گرم سال محل بیلاق عشایری است که با وجود رشد فناوری، زندگی تقریباً بکر و دست‌نخورده‌ای را تجربه می‌کنند و با داشتن بیش‌ترین میزان دام در استان، هر سال به مراتب دامنه‌های «گرو» پناه می‌برند. حضور یک یا چند روزه‌ی یک گردشگر در چنین جمعی بهترین جاذبه را خواهد داشت و زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی چنین دیدارهایی موجب گسترش «توریسم کوچ» در نهاوند خواهد شد.

کشاورزی پر رونق، آب فراوان، روستاهای آباد با مجموعه‌ای از آداب و رسوم بومی و محلی نیز، برای توسعه‌ی «توریسم روستایی» زمینه‌ساز خواهد بود.

برای رونق صنعت گردشگری چه باید کرد؟

گام اول سامان دادن به جاذبه‌های گردشگری در این شهرستان است. تردیدی نیست که این جاذبه‌ها زمانی کارکرد و اعتبار واقعی خود را پیدا می‌کنند که سامان‌دهی شوند و به نحو شایسته‌ی به ایران و جهان معرفی گردند. بدون تلاش در جهت بهسازی و معرفی این گوهرهای خدادادی نمی‌توان انتظار جذب گردشگر را داشت.

۱- اگر ایرانیان دعوت عدالت خواهانه‌ی اسلام را پذیرفتند و نهاوند دروازه‌ی ورود اسلام به ایران شد و اولین مسجد جامع این آئین محمدی (ص) در ایران، به عنوان پایگاه عبادی سیاسی، در این شهر برپا و فعال گردید (مسجد جامع امام‌حسن علیه‌السلام)، بیانگر هوشمندی مردمی بود که از نظام طبقاتی ساسانیان به ستوه آمده بودند و دیگر آن همه ستم و تبعیض را بر نمی‌تافتند. بعدها مردم ایران که حکومت خلفای بنی‌امیه و بنی‌عباس را ناقض عدالت و سایر شعارهای اسلام اولیه دیدند علیه اعراب قیام کردند و به حمایت از حضرت علی و فرزندانش علیهم‌السلام - که خود قربانی ظلم و غضب خلفای حاکم شده بودند - برخاستند. «فرهنگان»

از اقداماتی که باید انجام شود می‌توان موارد زیر را بر شمرد:

زیباسازی چهره‌ی شهر:

زیباسازی شهر، یکی از پیش‌نیازهای جلب گردشگر است. رسیدن به درکی درست و علمی از زیبایی‌شناسی می‌تواند از اقدامات اضافی و بعضاً تخریبی و جبران‌ناپذیر در سطح شهر جلوگیری نماید. زیباسازی را نمی‌توان به معنی تخریب بناهای قدیمی و ساختن آپارتمان به جای آن‌ها دانست. زیباسازی ساخت پاساژهای چند اشکوبه‌ای در محوطه‌ی قدیمی بازار نیست. زیباسازی با تخریب باغ‌های حاشیه‌ی شهر و احداث بوستان‌های شهری بر مبنای معماری مدرن حاصل نمی‌شود. زیباسازی یعنی سالم سازی شهر، یعنی ساخت شهری که نشانگر هویت و فرهنگ ما باشد. شهر زیبا ساختن، قانونمند کردن درست رابطه‌های اجتماعی و مهندسی فرهنگ‌هاست.

با این دیدگاه داشتن شهری سالم و زیبا در گرو اقداماتی است که ضمن حفظ هویت و عناصر فرهنگی و بن‌مایه‌های معماری سنتی شهر، از آلاینده‌های گوناگون پاک شود. بر این اساس اقدامات زیر جهت رسیدن به این هدف پیش‌نهاد می‌شود:

سیل برگردان داخل شهر می‌تواند نماد زیبایی و بهداشت شهر باشد، مشروط به این‌که به درستی سامان‌دهی شود. جلوگیری از اپیدمی بیماری‌های عفونی در گرو بهسازی همین سیل برگردان است. مسدود کردن فاضلاب‌های خانگی و شهری، هم سیل برگردان را از آلودگی دور می‌سازد و هم یک اقدام عاجل و ضروری جهت بهداشت زیست مردم خواهد بود. سامان‌دهی سیل برگردان نهاوند اساسی‌ترین اقدامی است که ما را به هنجارهای یک شهر زیبا و سالم نزدیک می‌سازد.

حرکت مهم و آغازی در این خصوص منحرف کردن مسیر سیل برگردان از مدخل ورودی شهر است. در این صورت خواهیم توانست با ایجاد فضای سبز و تأسیسات

رفاهی و تفریحی در محل این ترعه، بر زیبایی و شادابی شهر بیفزاییم. حرکت بعدی سرپوشیده کردن سیل برگردان است. سامان دهی سیل برگردان و بهسازی آن علاوه بر دفع آلودگی فضای شهر موجب مسدود شدن یکی از منابع مهم آلودگی گاماسیاب و نهایتاً کرخه رود نیز می‌شود.

۲- بازسازی آرامگاه مشاهیر

آرامگاه شخصیت‌های بزرگ و مشهور هر شهر و منطقه‌ای بیش از هر اثر و بنای دیگر، گردشگران را به سوی خود فرا می‌خواند. برای امثال آرامگاه حافظ و سعدی، عطار و خیام، بوعلی و باباطاهر امروز در تمامی ایران و جهان نماد معرفی شیراز، نیشابور و همدان شده‌اند، در حالی که آن‌ها آثار باستانی تاریخی و فرهنگی دیگر نیز دارند.

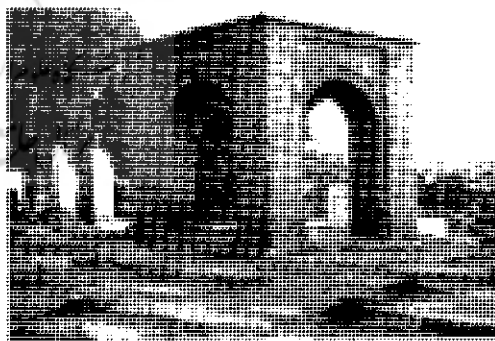
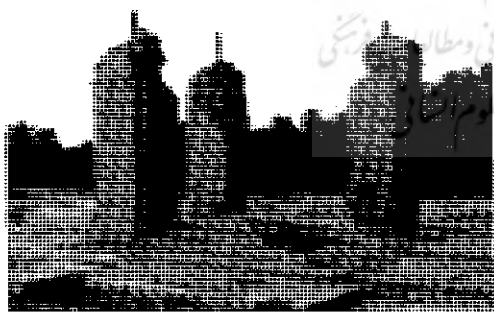
آشنایی با معماری سنتی چنین بناهایی از یک سو و تکریم از چهره‌های ماندگار ادب و فرهنگ ایرانی از سوی دیگر، انگیزه‌های مؤثری برای جلب گردشگران آن در جای‌جای این کشور تاریخی و فرهنگی است.

مقبره‌ی شیخ ابوالعباس نهاوندی عارف معروف قرن چهارم، که در زمان محمود میرزا قاجار (۱۲۴۰-۱۲۲۹ قمری) احداث شده است نمونه‌ای از این بناهاست که اگر بازسازی شود و محل آن توسعه یابد و فضای سبز به آن اختصاص دهند - با توجه به این که در مرکز شهر واقع است - دیدنی و جذاب خواهد شد.

هم‌چنین مقبره‌ی آیت‌الله حجت (آقای آ میرزا آقا) با استفاده از معماری سنتی و طراحی مناسب می‌تواند به نمادی برای معرفی نهاوند تبدیل شود. برگزاری کنگره‌های ملی برای بزرگداشت این بزرگان و معرفی آنان به هموطنان برداشتن گامی بلند در راستای شناساندن نهاوند و جلب گردشگر خواهد بود.

سازمان مطالعات فرهنگی
مجلس شورای اسلامی

گورستان قدیمی نهاوند (مقبره‌ی آیت‌الله آقا میرزا حجت و دو نمونه از چهار طاقی‌های این گورستان)

گورستان قدیمی شهر اکنون فضای افتاده‌ای است که هیچ استفاده‌ی اصولی و درستی از آن نمی‌شود. سنگی در این گورستان قرار دارد که نام محمود میرزا قاجار بر آن حک شده است و سال‌هاست که بر اثر فرسایش و آسیب‌های محیطی دچار ترک خوردگی شده است. بخشی از خط بسیار زیبای آن در زیر سیمانی که برای ترمیم قبور اطراف به کار رفته پنهان شده است.

فضای این گورستان اباشته از آثار فرهنگی‌ای از این نوع است. در صورت سامان‌دهی و محوطه‌سازی گورستان و بازسازی مقبره‌ای درخور شأن علمی و اجتماعی آیت‌الله آقا میرزا حجت (آقا میرزا آقا) در مزار این بزرگ مرد، همراه با سامان بخشی به ساختمان غسل‌خانه‌ی قدیمی شهر، هم جاذبه‌ی زیبایی برای گردشگری فراهم می‌آید و هم ادای دین به مردی بزرگوار است که در طول حیات پر برکت خود، با زیست زاهدانه‌اش یک دم مردم را تنها نگذاشت.

۳- تدوین قوانین برای حفظ بافت‌های قدیمی

شهرهایی مانند «نهایند» که بافت قدیمی دارند قوانین ساخت و سازی خاص و متناسب با آن نیاز دارند. منطقی نیست که با ضوابط حاکم بر بلند مرتبه‌سازی و فضا‌سازی شهری در مناطق نوین، در بافت قدیمی شهر ساخت و ساز کرد. اگر خواستار حفظ هویت نهایند و نمادهای آن هستیم باید با حفظ بافت قدیمی آن ساخت‌وساز کنیم.

بخشی از تاریخ مبارزات سیاسی و اجتماعی مردم شهر در میدان‌های قدیمی شهر رقم خورده است. بنابراین به جا خواهد بود که انگاره‌های معماری مدرن را در ساخت و ساز چنین میدان‌هایی با آمیزه‌ی منطقی از معماری سنتی دنبال کنیم. برای سامان‌دهی

میدان قیصریه که پیرامونش مسجد جامع (مسجد امام حسن علیه‌السلام) حمام بازار، بازار متروک چهار سوق و بازار پالان دوزها قرار دارد و در درون آن دو چنار کهن سال و تنومند سال‌هاست سایه گستر رهگذران است، ضرورت دارد بر اساس معماری قدیمی و با استفاده از نوع مصالح و کف‌پوش گذشته و ساختار حوض وسط آن طرحی نو بیفکنیم.

شهر به فضای سبز عمومی نیاز دارد. متأسفانه در ساخت بوستان‌های شهری، الگوهای رایج معماری مدرن، ما را از اندیشیدن به دانسته‌های خود محروم ساخته است. هم‌چنین در جای‌جای باغ‌های شرق و غرب نهاوند، درختان کهن سالی داشتیم که در سال‌های اخیر از بن درآمده‌اند و به جای آن‌ها ساختمان سازی شده است. در حالی که می‌توانستیم با حفظ چنین باغ و درخت‌هایی که در فضای طبیعی و با گونه‌های گیاهی بومی رشد کرده‌اند، اکنون بوستان‌های عمومی زیبایی داشته باشیم که با معماری باغ ایرانی پذیرای شهروندان باشد. هم‌اکنون در حاشیه‌ی جاده‌ی کمربندی در ناحیه‌ی باروداب و حدفاصل «میدان عارف» تا «هفده شهریور» و «دهنو راه» باغ‌های متروکی وجود دارند که درختان کهن سال آن‌ها در گرداب فاضلاب‌ها و یا به سبب نرساندن آب به آن‌ها در حال خشکیدن‌اند.

بی‌تردید در سال‌های آتی در این فضاها آپارتمان‌های متعددی ساخته می‌شود که نابودی زیبایی طبیعی این منطقه را به دنبال خواهد داشت. آیا بهتر و با صرفه‌تر نیست که با تملک برخی از این باغ‌ها و بهسازی آن‌ها بر اساس معماری باغ ایرانی به دنبال تسطیح زمین‌های بایر و کاشتن نهال نباشیم، به این امید که سال‌های طولانی سپری شود تا نهال‌های امروز به قامت امروزمین درختان این باغ‌ها برسند.

باور کنیم که برای جذب گردشگر و گذران خوش اوقات فراغت مردم، با پارک سازی به شیوه‌ی رایج، راه به مقصود نمی‌بریم. بلکه توجه به روح لطیف و شاعرانه‌ی ایرانی و بنا نهادن پارک‌هایی به شیوه‌ی معماری باغ ایرانی می‌تواند برای آنان جاذبه ایجاد کند. تا کی باید در حسرت فرصت‌های از دست‌رفته‌ی دیروز به سر ببریم!

اگر موقوفه‌ی آقا بزرگه (مرحوم آیت‌الله آسید زین‌العابدین سجادی) که خود طی اعلانی آن را به پارک عمومی تبدیل نمود و یا مَرَن‌های سرسبز حاج آقا تراب و مولوی را حفظ می‌کردیم، آیا امروز باز هم به احداث پارک عمومی احتیاج داشتیم و آیا این پارک‌های معماری مدرن می‌توانند جای آن‌ها را پر کنند؟ راستی اگر قرار بر الگو برداری و درس‌گیری از تجارب دیگران باشد چرا از ساخت پارک قیطریه و جمشیدیه‌ی تهران الگو نمی‌گیریم؟

ترمیم جدول کنار خیابان‌ها، رسیدگی به روشنایی معابر و میدان‌ها، سامان دادن به آب قنات‌های داخل شهر، ساخت پایانه‌های زیبا در دو طرف شهر برای اتوبوس‌ها و اختصاص محلی به عنوان شهر بازی کودکان از نکات دیگری است که رسیدگی به آن‌ها می‌تواند به زیباسازی شهر کمک کند.

مجموعه‌ی ورزشی و فرهنگی مهندس علیمرادیان که پایگاه کمیته‌ی المپیک در غرب کشور است با فعال شدن بیش‌تر و برگزاری اردوهای تیم‌های مختلف ملی و انجام مسابقات استانی و کشوری می‌تواند به یکی از جاذبه‌های گردشگری ورزشی این شهرستان تبدیل شود. نگاهی دوباره به ورزش از این دیدگاه می‌تواند تحولی جدی در رشته‌های ورزشی ریشه‌دار در نهاد ایجاد کند.

جاذبه‌های طبیعی

۱- باغ‌های نهاوند: باغ‌های نهاوند، علاوه بر این که همواره موجب انس و الفت شهروندان با طبیعت بوده‌اند، برای افراد غیر بومی نیز زیباترین جاذبه‌ها را داشته است.^۱ این گستره‌ی پهناور سبز از حاشیه‌ی شهر تا ورای رودخانه‌ی گاماسیاب امتداد دارد. حفاظت از این میراث‌های طبیعی و کوچه‌های زیبای آن می‌تواند کانونی برای جذب گردشگران طبیعت باشد.^۲ تأسیس پارکی در دل این باغ‌های زیبا که گونه‌های اصیل را با پوشش گیاهان خودرو همراه داشته باشد می‌تواند به عنوان یک باغ نباتات طبیعی برای گردشگران و محققین کشاورزی مفید واقع شود. در سال‌های اخیر گونه‌هایی مانند سیب، گلابی، زردآلو، آلو، انگور و... بر اثر اقدامات اصلاح‌نژاد متفاوت‌تر از گذشته شده‌اند و گونه‌های قدیمی آن‌ها در معرض انقراض قرار گرفته‌اند. ژرفای کن‌های «پیل لاغه»، معماری سنتی برج‌ها، تناوری درختان گردو، ساقه‌های ترد لاله‌های صحرایی و بنفش دل‌ربای گلبرگ‌های بنفشی نهاوندی در کنار زلال آبی گاماسیاب و نسیم روح بخش باروداب می‌توانند مجموعه‌ای دل‌انگیز برای گردشگران داخلی و خارجی پدید آورند.

۲- سراب‌ها و چشمه‌ها: نهاوند با داشتن ۲۶۴ دهنه سراب، چشمه و رشته قنات از این نظر بسیار غنی است و در استان جایگاه نخست را دارد. سراب‌های معروف نهاوند مانند سراب گاماسیاب، سراب نیلوفر، سراب گیان، سراب پارسبان، سراب باروداب، سراب

۱- نهاوند به روایت عین السلطنه، فرهنگان شماره‌ی ۱۰

۲- هستی‌شناسی باغ نهاوندی، فرهنگان ۲۲ و ۲۳ نوشته‌ی شادروان دکتر عبدالله شهبازی، از ص ۱۲ تا

ملوسان با حیات وحش منحصر به فردش و چشمه ماهی هر کدام می‌توانند نمادی زیبا برای معرفی غنای طبیعت نهاوند و جایگاهی برای جذب گردشگر باشند.

سراب گیان: جنگل طبیعی، هوای لطیف و آب فراوان این سراب مجموعه‌ای زیبا را پدید آورده که در غرب کشور زبانزد است. آسفالت مسیر این سراب یکی از اقدامات ضروری و لازمی بوده که در این سال‌ها انجام گرفته است. با این حال این منطقه برای تبدیل شدن به یکی از قطب‌های گردشگری منطقه نیازمند به توجه جدی است.

بهسازی و پاک‌سازی محوطه، تأمین روشنایی آن، ازدیاد گشت انتظامی برای تأمین بیش‌تر منطقه، تعبیه‌ی محل‌هایی برای اقامت شبانه‌ی گردشگران، تأسیس رستورانی برای پذیرایی و فروشگاه‌هایی برای عرضه‌ی صنایع دستی و سوغاتی‌های نهاوند می‌تواند از جمله‌ی این اقدامات باشد. تعیین چند دستگاه مینی‌بوس و سواری برای روزهای تعطیل و در فصول بهار و تابستان جهت تردد از شهر به این منطقه می‌تواند زمینه‌ی دسترسی همه‌ی شهروندان را به این جاذبه‌ی طبیعی فراهم آورد.

سراب گاماسیاب: سرچشمه‌های جوشان از دامنه‌ی کوه گری (گرو) رودی را جاری می‌سازند که پس از طی هزاران کیلومتر به آبی کرخه می‌پیوندد. هوای بسیار لطیف، با جوشش آب‌ها و در سایه سار چهل نابالغان، زیبایی خیره‌کننده‌ی طبیعت را به نمایش دیدگان می‌گذارد.

ناصرالدین شاه در اقامت چند روزه‌ی خود در نهاوند در سال ۱۳۱۰ هجری (۱۲۷۱ شمسی)، دل از این طبیعت زیبا بر نمی‌دارد و تمام مدت در این سراب اقامت می‌گزیند. سامان دهی این سراب برای اقامت گردشگران و کوهنوردان می‌تواند یک جاذبه‌ی زیبا را برای گردشگران طبیعت و توریسم ورزشی فراهم آورد.

رود گاماسیاب: قرن‌هاست رودی با جریان آرام خود با برداشتن گام‌هایی به نرمی مهربانی برای پیوند به دریا‌های آزاد از دل زمین می‌جوشد و در گذر خود موسیقی دل‌انگیز زندگی و سرسبزی را در گوش نهادند می‌خواند. سالیانی است که این مسافر دریا‌های دور دست که قبلاً مهربانی را در قایق سبز برگ‌ها و شاخسارها از نهادند به بی‌نهایت - دریا - ارمغان می‌برد، با بی‌مهری ما روبه‌رو شده است.

سرازیر شدن فاضلاب روستاهای مجاور و سیل‌برگردان شهر، تن زلال این زیبای آوازه‌خوان را در اقلیم نهادند رنجور ساخته و محیط طبیعی آن را دست‌خوش دگرگونی‌های زیادی ساخته است. در گذر این رود از شهر، هر خیزاب آن فریاد می‌زند «آب را گل نکنیم». آبی که به شهر می‌رسد غالباً رنگ و بوی آن تغییر کرده است و این یک هشدار است و برای حفاظت از محیط زیست و برای تأمین سلامت حاشیه‌نشینان و گردشگران به اقدامات عاجلی برای زدایش آلودگی این نهر حیات‌بخش نیاز است.

۳- کوه‌گری (گرو): بلندای چهل نابالغان در گذشته یک جاذبه‌ی زیارتی و سیاحتی بوده است. در سالیان پیش مردم در گروه‌های چند نفره برای زیارت «چهل تن» به صعود این قله همت می‌گماشتند. تأسیس جان‌پناه در دو سال پیش در بلندای این کوه به همت کوهنوردان همشهری اقدامی مؤثر جهت فراهم آوردن صعود سهل‌تر بوده است. تماس مداوم با فدراسیون کوه‌نوردی و معرفی این قله، برقراری برنامه‌های صعود از سوی فدراسیون و تربیت بدنی شهرستان‌ها و دانشگاه‌ها می‌تواند در معرفی این جاذبه‌ی گردشگری کارساز باشد.

جاذبه‌های فرهنگی :

نگاهی به قدمت دیرینه مدینیت در این شهر، که ویتترین‌های موزه‌ی ایران باستان آینه‌ی تمام‌نمای آن است، غنای فرهنگیِ پرباری را عیان می‌کند که هر گردشگر فرهنگ دوستی شیفته‌ی آشنایی با آن است. آداب و رسوم و سنت‌هایی در این شهر رایج است که هر کدام به تنهایی، در صورت معرفی درست آن‌ها، قادرند انبوهی از گردشگران فرهنگی را به سوی خود جلب کنند. غذاهای محلی، آداب و سنن عروسی‌ها و سوگواری‌ها، نغمه‌های محلی، آیین‌های عاشورایی (مراسم چهل منبر، انواع عزاداری‌ها، تعزیه‌خوانی، نذرهای محلی) آئین‌ها و سنت‌های نوروزی (مراسم ویژه‌ی شب جمعه‌ی غریبان، شب جمعه‌ی آخرسال، شب عید، دید و بازدیدها، سیزده‌به‌در و...) از این جمله‌اند.

برای گردشگر فرهنگی تجربه‌ی دیدن شش‌هزارسال شهر نشینی و تعامل انسان‌ها با یک‌دیگر فرصت مغتنمی است و باید نهادند را برای ارائه‌ی چنین تجربه‌ای آماده ساخت. فعال کردن موزه‌ی مردم‌شناسی در حمام حاج آقا تراب، قرار دادن ویتترینی برای نمایش تصاویر و بدل‌های آثار کشف شده از تپه‌ی گیان، لوح سنگی فرمان آنتیوخوس سوم به والی شهر لائودیسه، مجسمه‌های مکشوفه در سال‌های ۲۶ و ۱۳۲۷ هجری شمسی من جمله مجسمه‌ی زئوس، می‌تواند گشایش پنجره‌ای برای معرفی تاریخ و تمدن این شهر باشد. معرفی این آئین‌ها در قالب مقالات، فیلم‌های مستند، برنامه‌های تلویزیونی، همایش‌ها، نشست‌های فرهنگی و برگزاری جشن‌های مختلف مانند جشن میوه چینی، جشن گل آفتاب‌گردان و...، لازم و ضروری است.

عشایر: بیلاق و قشلاق و زندگی ساده‌ی ایل‌های ترکاشوند، ترک، حسنوند، و... در این شهر برای کنشگران علوم اجتماعی و گردشگران فرهنگی نعمتی است که باید قدر دانسته شود. امروزه توریسم کوچ علاقه‌مندان زیادی در جهان دارد و این زمینه‌ای مناسب برای جذب گردشگران فرهنگی می‌تواند باشد.

کشاورزی و روستا (توریسم روستایی) نهاوند با ۱۸۱ روستا و ۶۳/۷٪ جمعیت روستانشین، مجموعه‌ای پربار برای علاقه‌مندان به روستا و کشاورزی است. نهاوند در تولید برخی اقلام کشاورزی و باغی در استان و حتی در کشور جایگاه ویژه‌ای دارد. معرفی شیوه‌های کشت صیفی‌جات که منحصر به نهاوند است و به «نهاوند کاری»^۱ موسوم است و در فصول سرد سال از جیرفت تا دشت خوزستان به وسیله‌ی کشاورزان نهاوندی به کار برده می‌شود، می‌تواند برای علاقه‌مندان به کشاورزی مفید باشد.

محصولات باغی در نهاوند فراوان و متنوع است. از جمله در تولید سیب، هلو، شلیل در استان بالاترین مقدار تولید را دارد در تهیه‌ی محصولاتی چون آفتاب‌گردان و گشنیز و خیار، در سطح کشور صاحب مرتبه است. بنابراین کاملاً به جا خواهد بود به پاس زحمات تولیدکنندگان این محصولات زراعی و برای جلب گردشگران، جشن میوه‌چینی و یا جشن گل آفتاب‌گردان از طرف نهادهای مسئول کشاورزی و با همکاری سازمان‌ها و نهادهای دیگر ترتیب داده شود تا در این زمینه نهاوند و قابلیت‌های آن به میهمانان شناسانده شود.

هم‌چنین طبیعت زیبای شهرستان نهاوند، که در هر فصل رنگی زیبا به خود می‌گیرد، زمینه و امکان مناسب دیگری برای معرفی است. آیا نمی‌توان در حاشیه‌ی گاماسیاب و

۱- رضوی، سید محسن، سدّ پیش‌نهادی پارسیان، فرهنگ‌نگار ۱۸، ص ۱۳۸

دشت‌های زرخیز آن با احداث اردوگاه‌های دانش‌آموزی و دانشجویی، جوانان ایرانی را به گذران اوقات فراغت و آشنایی با این منطقه دعوت کرد؟

اقدامات رفاهی و اقامتی برای گردشگران: میهمان‌نوازی و برخورد گرم مردم نهاوند با گردشگران و افراد غیر بومی در طول سالیان گذشته، جزئی از فرهنگ اصیل مردم این شهرستان است. در عین حال، احداث اولین هتل در نهاوند، که در مراحل پایانی ساخت و ساز است، اقدامی شایسته در زمینه‌ی جذب گردشگر است.^۱

بی‌شک، تلاش در جهت فراهم آوردن تسهیلات اقامتی مناسب، یکی از پیش‌نیازهای جذب گردشگران داخلی و خارجی است. در عین حال گسترش این تسهیلات و استقبال گردشگران و توسعه‌ی گردشگری بر یک دیگر تأثیر متقابل دارند. یکی از راه‌حل‌های این مشکل، جلب مشارکت ادارات و نهادهای دولتی و بخش‌های خصوصی در تأسیس مهمانسرا، به‌خصوص در محل بافت قدیمی شهر و یا در حاشیه‌ی شهر، برای اقامت کارکنان و کارمندان آنهاست. قطعاً با توجه به جاذبه‌های گردشگری روستا و کشاورزی اگر سازمان جهاد کشاورزی در این زمینه پیشگام شود و زمینه‌ی مناسب را برای جلب گردشگران فرهنگی و مشتاقان مطالعات روستایی، عشایری و کشاورزی فراهم سازد، اقدام بایسته و مفیدی خواهد بود.

جاذبه‌های زیارتی:

نهاوند دارای بقاع متبرکه و مکان‌هایی زیارتی چون شاهزاده محمد، امام‌زاده دوخواهران و امام‌زاده ابراهیم و اسماعیل است که می‌تواند به عنوان جاذبه‌های زیارتی

۱- نهاوند در سال‌های اواخر دهه‌ی چهل و اوائل دهه‌ی پنجاه دارای یک مرکز اقامتی در حاشیه‌ی میدان امام (نصراللهی سابق) به نام هتل کاخ بود که بر اثر تعریض خیابان تخریب شد.

در جلب زائران محلی مطرح شوند. تجربه‌ی توجه جدی به احداث بقعه‌ی شاهزاده ابراهیم در روستای دره ابراهیم در چند سال اخیر، نمونه‌ایی است که نشان می‌دهد ایجاد چنین جاذبه‌هایی رونق اقتصاد روستا، کم شدن مهاجرت و زیبا شدن سیمای روستا را در پی دارد.

راه‌های شناخت نهادند به گردشگران

تردید نیست که گام برداشتن در این راه صعب و اساسی منوط به عزم همگان و همت همه‌ی همشهریان مقیم در شهرستان و در کشور و حتی در خارج از کشور است. تبلیغ و اطلاع‌رسانی گامی اساسی و مهم برای جلب گردشگر است. بنابراین همان‌طور که با چاپ نقشه و کتابچه، معرفی شهر شروع شده است می‌تواند با اقدامات زیر پی گرفته شود:

- ۱- برپایی همایش‌ها و بزرگداشت‌های ملی و استانی مشاهیر نهادند
- ۲- برگزاری جشن‌های مختلف و جشنواره‌های هنری
- ۳- تهیه‌ی فیلم‌های مستند از مراسم و آداب و سنن مردم نهادند و شرکت دادن آن‌ها در جشنواره‌ها
- ۴- تهیه‌ی برنامه‌های تلویزیونی از جاذبه‌های گردشگری در نهادند
- ۵- برقراری رابطه با دانشکده‌های علوم انسانی و کشاورزی دانشگاه‌های کشور و ترتیب دادن اردوهای علمی و تفریحی
- ۶- تماس با گروه‌ها و مؤسسات ترتیب دهنده تورهای ایران‌گردی در گنجاندن برنامه‌ی بازدید از نهادند و ترتیب دادن اردوهای علمی و تفریحی
- ۷- هماهنگی با فدراسیون کوه نوردی و تربیت‌بدنی شهرستان‌ها و دانشگاه‌ها برای ترتیب دادن برنامه‌های صعود به قله‌ی چهل نبالغان

- ۸- دعوت از سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف جهت تأسیس مهمانسراها، برای گذران اوقات فراغت کارکنان خود در سراسر کشور
 - ۹- تلاش در جهت معرفی و تبلیغ روزنامه‌ها و مجلات محلی (نظیر فردای نهاوند، ندای ابوذر و فرهنگان) در مجامع علمی و دانشگاهی
 - ۱۰- برقراری تسهیلات برای دانشجویان دوره‌ی کارشناسی ارشد و دکترا در انتخاب موضوعات مربوط به نهاوند
 - ۱۱- بهره‌گرفتن از تجربیات فرهیختگان نهاوندی مقیم داخل یا خارج کشور
 - ۱۲- ایجاد سایت اینترنتی جامع در معرفی جاذبه‌های گردشگری نهاوند
 - ۱۳- تشکیل ستاد توسعه‌ی گردشگری متشکل از مسئولین دولتی و غیردولتی‌ها
- (ان‌جی‌اُ)

با نشان دادن گوشه‌هایی از قابلیت گردشگری در نهاوند می‌توان به این درک مشترک دست یافت که این صنعت برای قرار گرفتن در چرخه‌ی توسعه‌ی پایدار، اگر بالاتر از کشاورزی نباشد، می‌تواند به‌عنوان محور توسعه در این شهرستان هم ارز آن باشد.

سرمایه‌گذاری در این بخش، کاشتن بذری است که در صورت برنامه‌ریزی اصولی، در کوتاه مدت به درختی تناور تبدیل خواهد شد و بهره‌ی آن متوجه همه‌ی شهروندان می‌گردد. تلاش در جهت رونق بخشی به صنعت توریسم، پویایی فرهنگ و اقتصاد را با هم فراهم می‌سازد. گام گذاشتن در این راه نرفته‌ی دیروز منتهی به افق درخشان توسعه‌ی شهرستان در آینده‌ی نزدیک خواهد شد. بر ماست که این خوان گسترده‌ی خداوندی را ارج بگذاریم و شکران این نعمت را با سامان‌دهی و تلاش برای بهره‌وری از آن، به‌جا آوریم.